

Hoe stimuleer je de ontwikkeling van papier- en pentaken in groep 1 en 2?

Monique van Oers BSc

Docent handschriftonderwijs & schrifteducatie en beeldende vorming
Fontys Hogeschool Kind en Educatie Tilburg

Margo van Hartingsveldt PhD

Kinderergotherapeut, opleidingsmanager ergotherapie, oefentherapie en Interprofessioneel Paramedische Zorg
en lector participatie en Omgeving Hogeschool van Amsterdam

De kracht van schrijven met de pen 2.0
12 oktober 2022

SchrijvenNL

Doel van de workshop:

De periode in groep 1 en 2 is belangrijk voor de ontwikkeling van de papier- en pentaken als voorbereiding op het schrijven met de hand

INHOUD

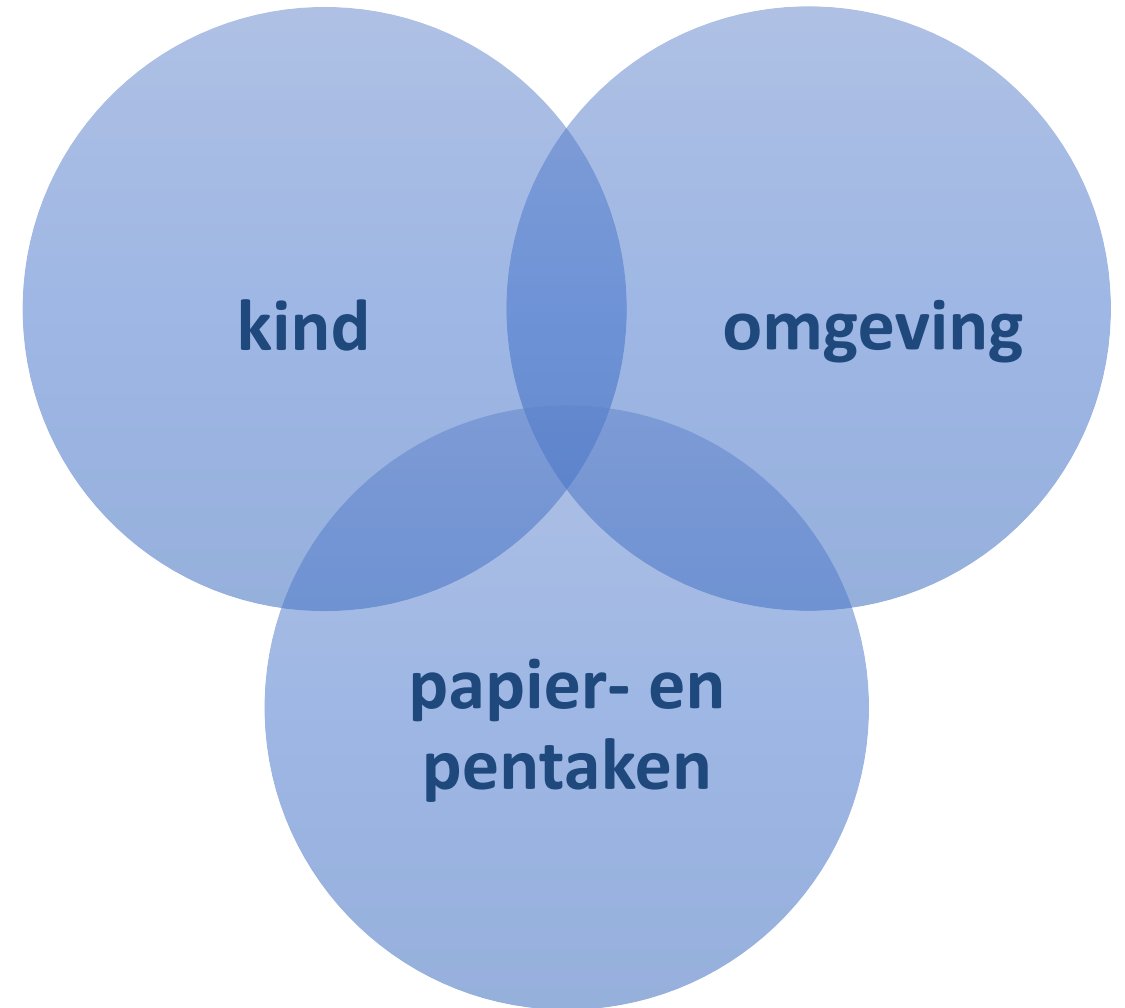
- QuickScan voor groep 1-2
- Stimuleren papier- en pentaken op basis van de meest recente literatuur
- Praktisch aan de slag in kleine groepjes

Zo kun je het geleerde meteen toepassen in de eigen beroepspraktijk

QuickScan - groep 2

Papier- en pentaken

- Eigen naam schrijven
- Kleuren
- Tekenen

QuickScan

Eigen naam schrijven, kleuren en tekenen

<https://www.schrijvennl.nl/xx/quickscan/>

“Schrijf je naam naast de zon”

“Kleur de rondjes van de vis zo netjes mogelijk in”

“Tekenen een gezichtje in de zon”

Zeefmethode (korte versie voor groep 2)

Leg de producten van de kinderen op volgorde van links naar rechts

Opdracht	Voldoende	Twijfel	Onvoldoende
Eigen naam schrijven	Schrijft leesbaar eigen naam (eventueel in spiegelschrift)	Schrijft enkele letters van eigen naam	Kan eigen naam niet schrijven
Kleuren	Kleurt binnen de lijntjes (een klein beetje eroverheen mag, rondjes worden geheel ingekleurd)	Rondjes zijn niet geheel ingekleurd	Kleuren gebeurt krasserig met uitschieters buiten de lijn
Tekenen (lijnvoering)	Maakt vloeiende lijnen	Maakt bibberige lijnen	Het lukt niet om ogen, neus en mond in de zon te tekenen

Mogelijkheden om te observeren/toetsen:

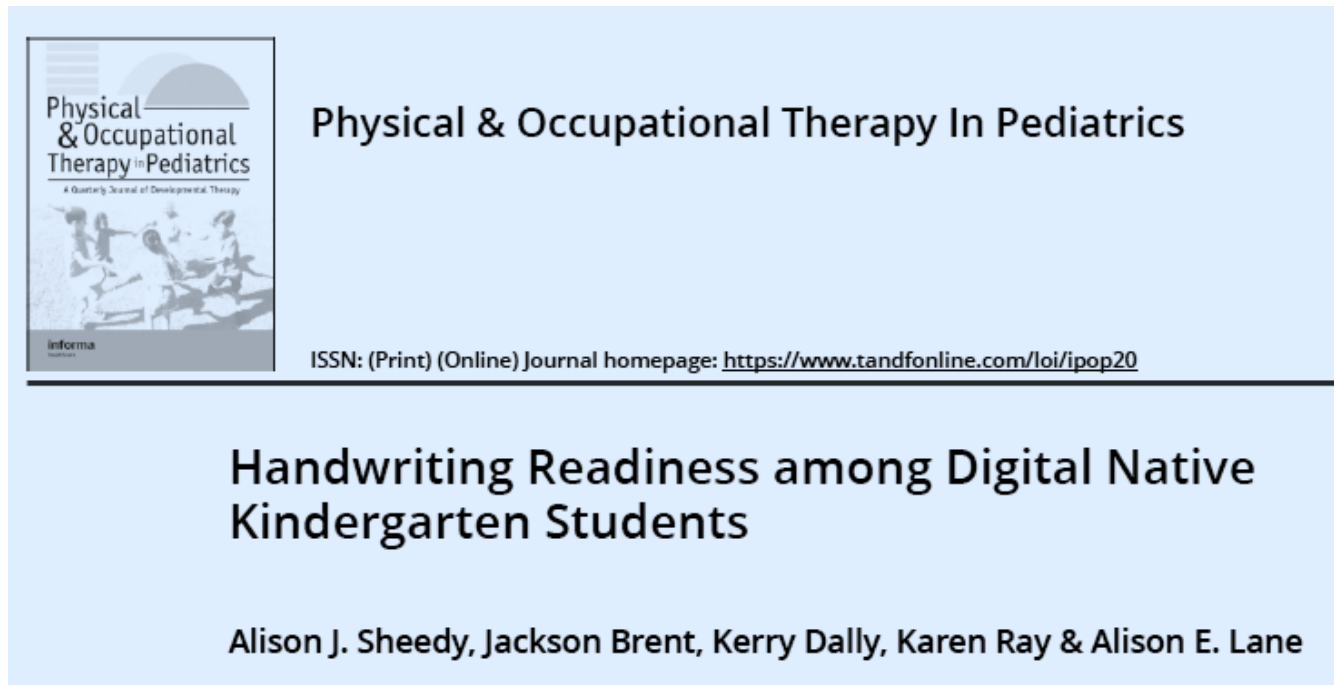
De kinderen uit de 'oranje/rode' groep hebben meer oefening nodig en op termijn wellicht externe aandacht

Voordat je doorverwijst/een specialist inschakelt, kun je eerst nog wat meer onderzoek doen waar het aan kan liggen

Een periode extra oefenen gaat altijd vooraf aan het inschakelen van een expert of doorverwijzing

Kinderen minder startklaar voor het schrijven in digitale tijd

- Australische studie bij 219 kinderen (M 5 jaar en 10 maanden)
- Significant lagere score op BOT-2 dan in 2005
- Statische pengreep bij 60% van de kinderen

(Sheedy et al, 2021)

9 studies over stimuleren papier- en pentaken in 2 recente systematic reviews (Kadar et al, 2019)

Jurnal Sains Kesehatan Malaysia 17(2) 2019: 89-95
DOI : <http://dx.doi.org/10.17576/skkm-2019-1702-10>

Artikel Ulasan/Review Articles

Review on the Effects of Occupational Therapy Intervention in Improving Handwriting Skills among Preschool Children (Tinjauan ke Atas Keberkesanan Intervensi Terapi Carakerja dalam Meningkatkan Kemahiran Tulisan Tangan dalam Kalangan Kanak-kanak Prasekolah)

MASNE KADAR, CHAI SIAW CHUI, GEOH MEI KEI, NOR AFIFI RAZAOB@RAZAB & FARAHYAH WAN YUNUS

ABSTRACT

The development of writing ability is not only important in building a child's self-esteem, but also essential for success in school. Handwriting is an important skill that could affect students' performance in most academic subjects. This study aimed to review the effect of occupational therapy intervention in improving handwriting skills among preschool children. Relevant studies were systematically searched by using standardized keywords across three databases. The search identified 1,386 references. Of these studies, there were five quantitative studies that met the inclusion criteria. These studies were methodologically appraised using the McMaster Critical Review Form-Quantitative Studies. All studies showed that preschool children with or without disabilities showed significant improvements in handwriting skills after occupational therapy intervention. One study involved collaboration between teachers and occupational therapists.

Accepted: 5 November 2019
DOI: 10.1111/1440-1630.12626

REVIEW ARTICLE

Australian Occupational Therapy Journal | Occupational Therapists | WILEY

A systematic review of occupational therapy intervention for handwriting skills in 4–6 year old children

Masne Kadar DipOT, BSc (Hons) Applied Rehab (OT), PhD, MDisSt, Senior Lecturer¹ | Farahiyah Wan Yunus DipOT, BSc (Hons) (OT), MSc (OT), PhD, Senior Lecturer¹ | Eileen Tan BOT (Hons), Occupational Therapist¹ | Siaw Chui Chai DipOT, BSc (Hons) Applied Rehab (OT), MA, PhD, Senior Lecturer¹ | Nor Afifi Razaob@Razab BSc (Hons) Biomedical Science, MSc in Cardiac Rehabilitation, PhD (Professional Health Studies), Senior Lecturer¹ | Durratul Husna Mohamat Kasim DipOT, BSc (Hons) (OT), Candidate of Master of Health Sciences (Occupational Therapy), Teaching Staff (Occupational Therapy)^{1,2}

¹Occupational Therapy Programme, Faculty of Health Sciences (Kuala Lumpur Campus), Universiti Kebangsaan Malaysia, Jalan Raja Muda Abdul Aziz, Kuala Lumpur, Malaysia

Abstract
Introduction: Handwriting skills play a significant role in all stages of an individual's life. Writing is an essential skill that is required for academic and professional success.

(Kadar et al, 2019a; 2019b)

9 studies over stimuleren papier- en pentaken bij kinderen (4 – 6 jaar) in recente systematic reviews

- Geen studies met een hoog level van evidence (RCT)
- 7 studies met taakgerichte interventies (papier- en pentaken)
- 2 studies voorwaarden: fijne motoriek en visueel-motorische integratie
- Therapie voorbereidend schrijven in de school setting uitvoeren om effect te optimaliseren
- Goede samenwerking leerkracht - therapeut belangrijk

(Kadar et al, 2019a; 2019b)

Effectieve schrijfinterventie

- minimaal 2 keer per week
- minimaal 20 sessies
- taakgericht - trainen van het schrijven/papier- en pentaken

A systematic review of interventions to improve handwriting

Monica M. P. Hoy, Mary Y. Egan, Katya P. Feder

Key words

Handwriting
Pediatric occupational therapy
Schools, elementary

Mots clés

Écoles, élémentaires
Écriture
Ergothérapie en pédiatrie

Abstract

Background. Handwriting difficulties are among the most common reasons for referral of children to occupational therapy. **Purpose.** To determine the effectiveness of handwriting interventions. **Methods.** A systematic review was carried out. Included studies were randomized or nonrandomized controlled trials of interventions that could be used by an occupational therapist to improve written output (printing or writing) among school-aged children identified as having difficulties with handwriting. Electronic searches of relevant databases were conducted up to January 2010. **Findings.** Eleven studies met the inclusion criteria. These studies tested (1) relaxation

(Hoy et al, 2011)

Co-teaching (leerkracht en therapeut)

- Co-teaching in Kindergarten (M 5 jaar en 8 maanden) tijdens (voorbereidend) schrijven heeft positief effect op leren lezen
- Samenwerken en expertise overdracht
- Leren van letters door middel van schrijven gecombineerd met veel herhaling leidt tot efficiëntere leesvaardigheden bij beginnende lezers

(Ray et al, 2021)

INTERNATIONAL LITERACY ASSOCIATION **READING RESEARCH QUARTERLY**

The Effects of a Whole-Class Kindergarten Handwriting Intervention on Early Reading Skills

Karen Ray
Kerry Dally

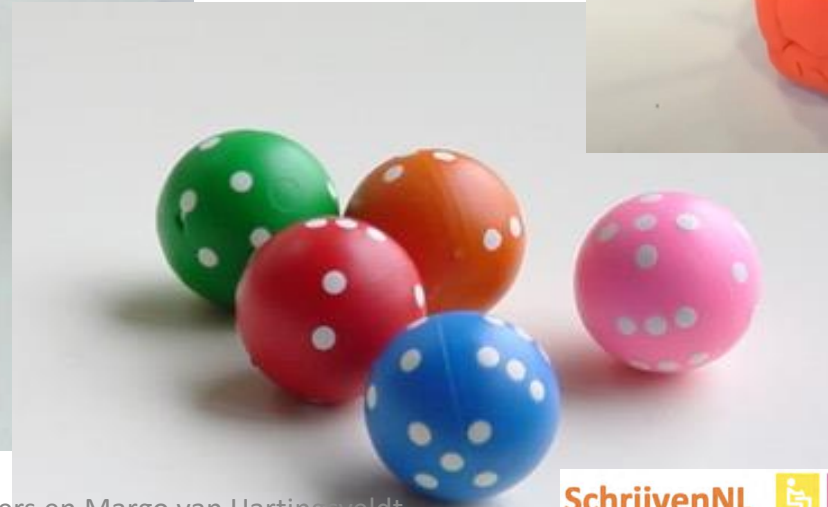
ABSTRACT

The ultimate goal of reading is to comprehend written text, and this goal can only be attained if the reader can decode written words and under

Teken/kleurmaterialen

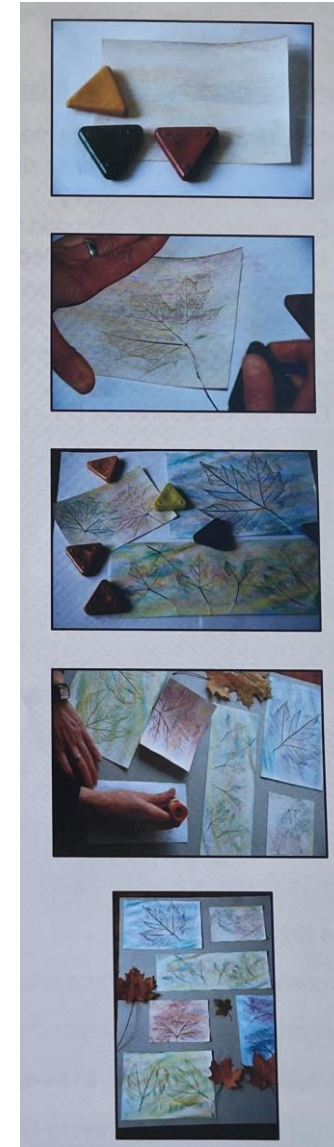
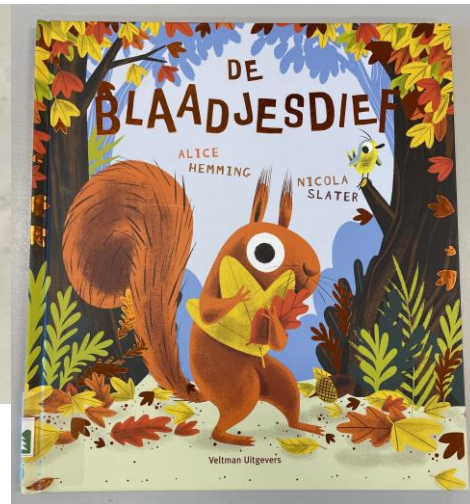

Fijne motoriek materialen

Rubbings maken, herfst

met driehoekskrijtjes, kleurpotloden, crayon rocks,

De kinderboekenjuf, kinderboekenweek Gi-Ga-Groen

De moestuin van Heer Hermelijn en Kereltje Konijn (thematitel KBW22)

[DOOR MARIE-JOSE] *'Wonderbaarlijk, maar het lukt!'*
Riep Heer Hermelijn verrukt.
'Mijn moestuin wordt een paradijsje.
Hier groeit wat moois voor u en mij:
Een knapperig radijsje!'
-De moestuin van Heer Hermelijn en Kereltje Konijn-

Dit boek is geschikt om voor te lezen vanaf groep 1.

Het verhaal

Wanneer Heer Hermelijn iets lekkers koopt in de supermarkt krijgt hij een aardbeienplant en wat zaadjes er gratis bij. Dat is een goed idee! Hij gaat een moestuin beginnen, dat kan niet moeilijk zijn... denkt hij...

Kereltje Konijn lijkt hem te helpen door zaadjes in de grond te strooien en te zorgen voor mest. Maar toch lukt het maar niet om zijn mooie gewassen te oogsten. Heer Hermelijn geeft de mollen, de duiven, de luizen en de muizen de schuld. Maar zijn zij de echte dieven?

Creatief schrijven:

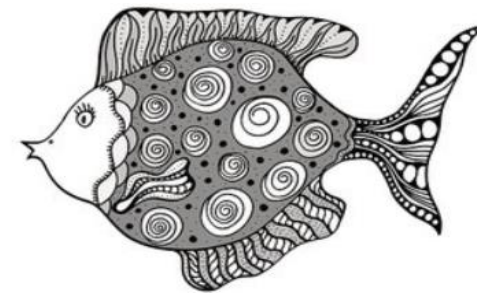
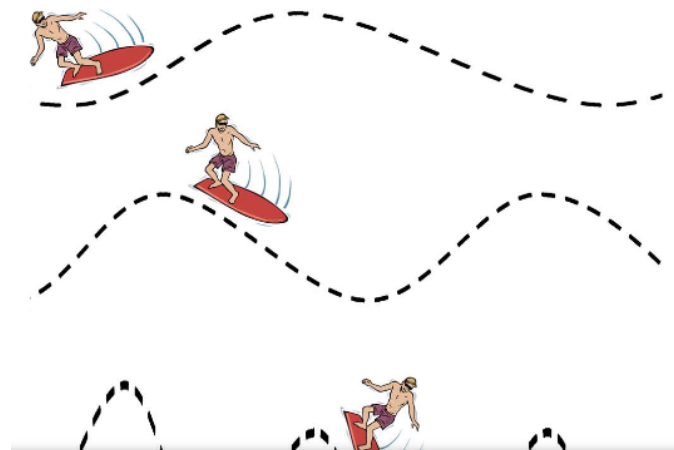
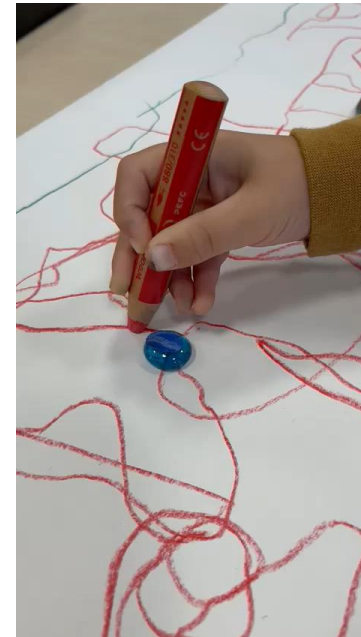
- Bekijk de bladzijde waar Heer Hermelijn bordjes plaatst en lees de schitterende teksten nog eens voor. Kunnen de kinderen ook bedenken hoe ze dieren kunnen laten weten ergens niet te komen? Of ergens van af te blijven.
- Kunnen er borden gemaakt worden voor in de klas, de school of thuis?
- Op de eerste bladzijde lees je het rijmpje voor. Geef de kinderen het rijmpje en laat ze ook een tekening maken die erbij past.
- Kunnen de kinderen zelf een verhaaltje maken hoe zij de dag begroeten?
- Schrijf op en teken wat je moet doen als je zelf plantjes wil kweken.
- Maak labels voor de plantjes, met datum erop wanneer het gezaaid is en welk plantje het is.
- Maak een recept voor de groenten die je kweekt.

[Link naar website de kinderboekenjuf](#)

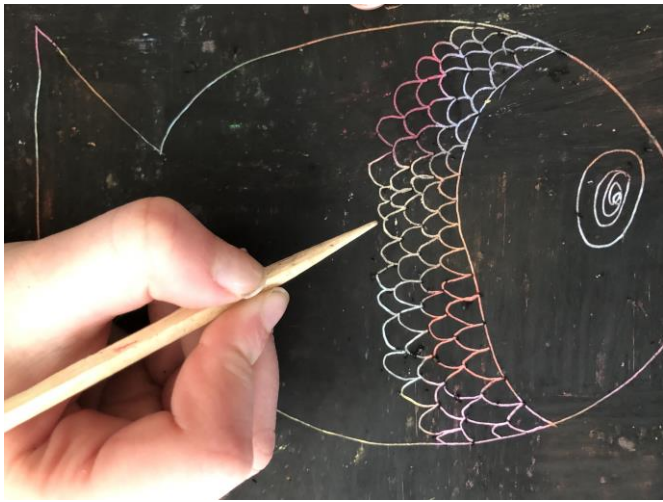
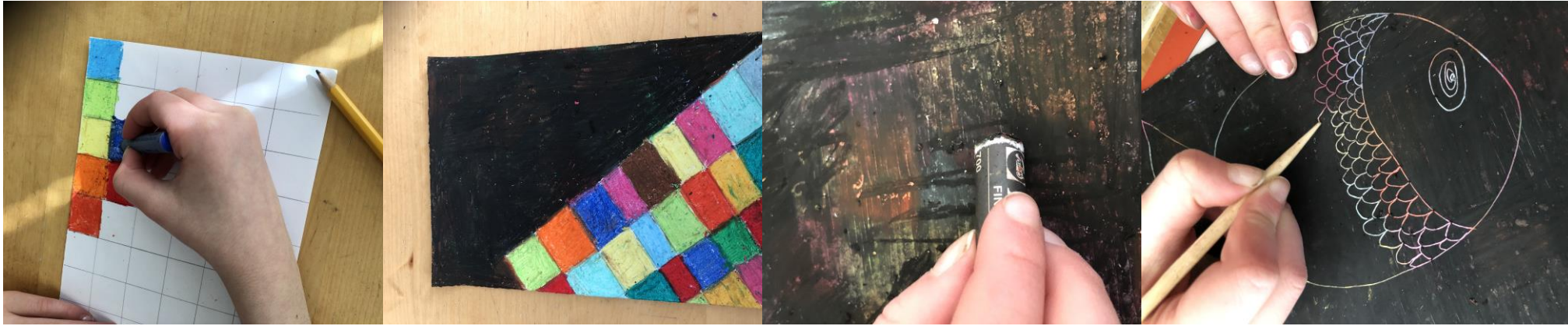
Kinderboekenweek Gi-Ga-Groen

Spaaractie Albert Heijn

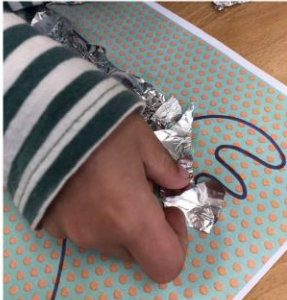
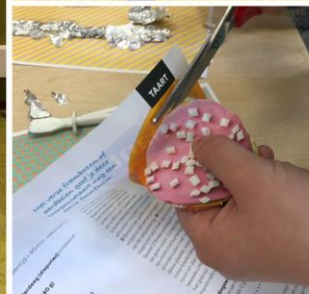
Toveren met oliepastel, de mooiste vis van de zee

Nog meer inspiratie...

Kandinsky

Literatuur

- Hoy, M. M. P., Egan, M. Y., & Feder, K. P. (2011, Feb). A systematic review of interventions to improve handwriting. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 78(1), 13-25. <https://doi.org/10.2182/cjot.2011.78.1.3>
- Kadar, M., Chai, S. C., Geoh, M. K., Razaob, N. A., & Yunus, F. W. (2019). Review on the Effect of Occupational Therapy Intervention in Improving Handwriting Skills among Preschool Children. *Jurnal Sains Kesehatan Malaysia (Malaysian Journal of Health Sciences)*, 17(2).
- Kadar, M., Wan Yunus, F., Tan, E., Chai, S. C., Razaob@ Razab, N. A., & Mohamat Kasim, D. H. (2019). A systematic review of occupational therapy intervention for handwriting skills in 4–6 year old children. *Australian Occupational Therapy Journal*.
- Ray, K., Dally, K., Colyvas, K., & Lane, A. E. (2021). The Effects of a Whole-Class Kindergarten Handwriting Intervention on Early Reading Skills. *Reading Research Quarterly*, 56, S193-S207.
- Sheedy, A. J., Brent, J., Dally, K., Ray, K., & Lane, A. E. (2021). Handwriting Readiness among Digital Native Kindergarten Students. *Phys Occup Ther Pediatr*, 41(6), 655-669.
- Van Bommel, I., Overvelde, A., De Vries, L., & Van Hartingsveldt, M. J. (2022). *SASS-groepsinterventie. Samen Aan de Slag met Schrijven! Evidence-based groepsinterventie voor handschriftontwikkeling in groep 3 en 4*
- Van Hartingsveldt, M. J., De Ridder, M., & Van Oers, M. (2019). Voorbereidende fase in de groepen 1 en 2. In A. Overvelde & M. W. Nijhuis-Van Der Sanden (Eds.), *Aan de slag met handschriftonderwijs - over het belang van leren schrijven met de hand* (pp. 73-91). Boom uitgevers.
- Van Hartingsveldt, M. J., & De Vries, L. (2016). *Klaar om te schrijven? Writing Readiness Inventory Tool In Context (WRITIC) theorie - assessment - advies*. Hogeschool van Amsterdam, lectoraat Ergotherapie - Participatie & Omgeving